

Printz János Károly

Magyar sikerek az olimpiákon

Hungary's Olympic Successes

Összefoglalás

Az ókori Olümpiában több mint egy évezreden át minden negyedik esztendőben megrendezett versenyeket a görögség körében nagy érdeklődés kísérte, s ugyanez érvényes immár világszerte a 125 éves jubileumához elérkezett újkori olimpiai játékokra is. Az olimpiai bajnoki cím megszerzése mindig is nagy dicsőséget jelentett, szűkebb pátriájukban életre szóló elismeréssel övezve a diadalmaskodó sportolókat. Magyarország a játékok újjászületése óta részese az olimpiai mozgalomnak. Nemzetünk sportolói két kivétellel valamennyi újkori nyári és téli olimpián képviselték hazánkat, és a nyári játékokról egy alkalommal sem tértek vissza elsőség nélkül, legutóbb pedig megszületett az első magyar aranyérmes helyezés a téli olimpiák történetében is. A magyar olimpiakon kezdetektől fogva figyelemre méltó teljesítményt nyújtanak a játékokon. Ennek köszönhetően Magyarország a különböző statisztikák, értékelések tanúsága szerint igazi „sportnemzetként” őrzi helyét a világ élvonalában, a leggazdagabb eredménylistával büszkélkedő országok között. Ezt igazolja az idén Tokióban megrendezett olimpia hat aranyérmes és ezzel együtt húsz dobogós magyar helyezése is.

A tanulmány célja, hogy a Tokióban elért magyar sikerek kapcsán rövid áttekintést nyújtson az olimpiák történetének egyes releváns vonatkozásairól, a magyar sportolók olimpiai sikereiről. A tanulmány más részről azt vizsgálja, hogy milyen mozgástere van az olimpiai eredmények értékelésének és elemzésének, beleértve a dinamikus megközelítéseket és a nemzetközi összevetéseket is.

Kulcsszavak: Olümpia, olimpizmus, olimpiai játékok, olimpiakonok, magyar csapat, bajnoki cím, aranyérmes, érmes helyezések

DR. PRINTZ JÁNOS KÁROLY, címzetes egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, a Magyar Olimpiai Akadémia Tanácsának tagja (printzjk@printzest-arsa.hu).

Summary

The games that took place in the ancient city of Olympia every four years for over a millennium held great interest for the people of Greece, and the same is true for the modern Olympics, which have recently celebrated their 125th anniversary. The title of Olympic champion has always commanded great respect, granting victorious athletes lifelong recognition in their homeland. Hungary has been a part of the Olympic Movement since the revival of the Games. Our athletes have represented our nation at every Summer and Winter Olympic Games except for two, and they never returned without victories from the Summer Games. Not too long ago, the first Hungarian gold medal was won in the history of the Winter Olympics. The performance of Hungarian Olympians has always been remarkable. As a result, statistics and assessments show that Hungary is a real sports nation, among countries that boast the best results. This has been demonstrated by the six gold medals and altogether twenty podium finishes achieved in Tokyo. With the recent successes at the Tokyo Olympics in mind, the purpose of this paper is to provide a brief overview of certain relevant aspects of the history of the Olympics and the success achieved by Hungarian athletes throughout the years. It also aims to examine the room for manoeuvre of the evaluation and analysis of the Olympic results, including dynamic approaches and comparisons with international results.

Keywords: Olympia, Olympism, Olympic Games, Olympians, Hungarian team, championship, gold medal, podium finishes

A 2020. ÉVI TOKIÓI NYÁRI OLIMPIA 2021-BEN

A 2021-es év egyik leginkább várt eseménye a nyári olimpia volt, amelynek megrendezését sok kétely, aggodalom kísérte. Polémiák közepette és szigorú intézkedések mellett 2021. július 23-án végül fellobbanhatott Tokióban az olimpiai láng, és megkezdődhetek a küzdelmek. Pontosabban folytatódtak, mert az utóbbi olimpiákon kialakult gyakorlat szerint már az ünnepélyes megnyitót megelőzően sor került az olimpiai program néhány eseményére, így – immár hagyományosan – labdarúgómérkőzésekre. A XXXII. nyári olimpiai játékok mindenképpen rendhagyó módon illeszkedtek be az olimpiák sorába, történetébe. Mint ismeretes, a világ sportjának legnagyobb rendezvényét egy évvel korábban, 2020-ban kellett volna megtartani, de az akkori járványügyi helyzet miatt ezt nem lehetett vállalni, s a játékok egy évvel történő halasztásáról született döntés. Ilyen az olimpiák történetében még nem fordult elő, és megrendezésük szigorúan négyéves ritmusát eddig semmi nem törte meg, kivéve azt a váltást, amikor két téli olimpia megrendezése között csak két esztendő telt el, ezáltal megteremtve annak lehetőségét, hogy az addig azonos években megtartott téli és nyári versenyek a továbbiakban jó értelemben „kerüljék egymást”.

Az alapelv ugyanis ez idáig megkérdőjelezhetetlenül az volt, hogy olimpiák elmaradhatnak, de a jó előre odaítélt megrendezésüket halasztani nem lehet. A kijelölt nyári olimpiák sorából eddig három maradt el, az első világháború miatt a 1916-ban Berlinbe tervezett já-

tékok, a második világháború következtében pedig az 1940. évi olimpia, amelynek helyszíne eredetileg éppen Tokió lett volna, majd Helsinki, illetve a négy évvel későbbre, Londonnak odaítélt XIII. sorszámú játékok.

Fontos szabály, hogy a nyári játékok sorának számozása az elmaradt játékokra vonatkozóan is megmarad. Ez azt is jelentette, hogy a mostani, végül is sikeresen lezajlott tokiói olimpia a XXXII. sorszámot viselte, de ténylegesen a huszonkilencedik megrendezett nyári olimpia volt. Az első alkalommal 1924-ben megrendezett téli játékok közül eddig kettő maradt el (1940-ben és 1944-ben), amelyek azonban sorszámot sem kaptak. A meghíúsult tokiói olimpia évében a téli játékok rendezője szintén japán város, Szapporo lett volna, majd a svájci St. Moritz kapta meg a rendezés jogát, amely egy újabb döntéssel a bajor Garmisch Partenkirchenre szállt át. Végül a három jelölt közül ekkor egyik sem rendezhette meg a versenyeket, bár ezt később ketten is (St. Moritz 1948-ban, Szapporo 1972-ben) pótolhatták, „Garmisch” pedig – a svájciakhoz hasonlóan – előzőleg (1936-ban) már fogadhatta a téli olimpiát. Az 1944-es téli helyszín várományosa, az olasz Cortina d’Ampezzo volt, ahol ténylegesen csak tizenkét évvel később kerülhetett sor olimpiai versenyekre, s a városkának hét évtized múltán – Milánóval közös rendezőként – erre újra lehetőség lesz (Horváth, 2021).

Az olimpiai játékok tavalyi halasztása nem érinti a továbbiak időpontját, ütemezését. A következő nyári olimpiára így módon három év múlva kerül sor Párizsban, majd Los Angeles már az eredeti ritmus szerint négy esztendővel később következik. Ezekre az időkre már remélhetőleg helyre áll a „világ rendje”, a járvánnyal való világméretű küzdelemben.

Az egy éves kivárás sajnos nem hozott olyan változásokat, amelyek az olimpia megrendezését a megszokott módon – az infrastruktúrában és a lebonyolítás módjában persze egyre fejlődve – tették volna lehetővé. A versenyek gyakorlatilag zárt kapuk mögött zajlottak, az olimpikonoknak szigorú járványügyi előírásokhoz kellett igazodniuk, s mindez érezhetően rányomta a bélyegét az olimpiai játékok hangulatára. Az előbbieket ellenére elmondható, hogy a második tokiói olimpia – amely megőrizte 2020-as évjáratát – más volt, mint a többi, de a maga nehézségeivel, sajátosságaival együtt, beleértve a külsőségeket is, mégis bevonult a kiemelkedő játékok sorába.

Különböző aspektusokból nem egyszer felmerül, hogy mitől olimpia egy olimpia? És ez a kérdés talán most különösen jogos volt. A nézők a stadionokból, csarnokokból, uszodákból ugyan nagyon hiányoztak, de a távolból figyelemmel kísérhették a küzdelmeket. A versenyek, amelyek – akár csak korábban – esetenként most is rendkívül kiélezettek voltak, tiszteletreméltó teljesítményekkel, eredményekkel, sőt, rekordokkal zárultak. A tokiói olimpián most is csodálni lehetett a nagy egyéniségeket, az esélyek valóra váltását, vagy éppen a nagy meglepetéseket. Az érmeik ugyan ezúttal különös módon, saját kezűleg kerültek a legjobbak nyakába, de – mint mindig – most is fényesen csillogtak. Az olimpia, majd ezt követően a paralimbia Japánban és világszerte a sport nagy ünnepe volt. Mindebből kivették részüket a magyar küldöttség tagjai is. Olimpiai csapatunk sportolói a küzdelmekben méltóan képviselték hazánkat, miközben hat olimpiai bajnoki címet, 14 további érmet helyezést, valamint 156 ún. olimpiai pontot szereztek. Ez bármely megközelítésben, a múltunk, az olimpiai hagyományaink, a nemzetközi mezőny vagy a várakozások tükrében is kiemelkedő teljesítmény, Magyarország számára egy elismerést jelent.

AZ OLIMPIAI JÁTÉKOK BÖLCSŐJE ÉS ÚJJÁSZÜLETÉSE – MAGYAROKKAL

Az újkori olimpiai mozgalomba a kezdetektől fogva bekapcsolódtak a magyarok is. A modern játékok születésnapja pontosan ismert, 1894. június 23-án a párizsi Sorbonne-on, az amatőrség kérdésének szentelt konferencián fogadták el a résztvevők a francia *Pierre de Coubertin* javaslatát az ókori olimpiák felújításáról, és egyben döntöttek a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB) megalakításáról. Az olimpiai eszme újjászületése kétségkívül elsősorban a francia bárónak és pedagógusnak köszönhető, de támogatói és követői között ott találjuk a magyar *Kemény Ferencet* is, aki helyet kapott a NOB-ban, és 1907-ig tevékenykedett a testületben (Kertész – Vad, 2009).

Magyarország kezdetektől kivívott rangját az olimpiai mozgalomban mi sem jellemzi jobban, mint az, hogy az Athénba tervezett első olimpia megrendezésével kapcsolatban tapasztalt bizonytalanságok idején Budapest is felmerült – a millenniumi ünnepségekbe illeszkedő – lehetséges helyszíneként. *Kemény Ferencnek*, a NOB tagjaként fontos szerepe volt abban is, hogy a párizsi döntést jó egy évvel követően, 1895. december 19-én létrejött, és *Berzeviczy Albert* elnökletével megkezdte munkáját a Magyar Olimpiai Bizottság (Takács, 2012).

A coubertini gondolat az ókori eszményekhez és modellhez nyúlt vissza, ami nem volt előzmények nélküli. Az antik olimpiai eszmét a reneszánsz hozta újra felszínre, majd a századok során egyre gyakrabban jelentek meg utalások, sőt tanulmányok a dicső múlttól, és nem egy helyen – így Angliában, de Görögországban is – rendszeresen lokális versenyt tartottak olimpiai jelzővel (Szabó, 2012). Helyi, regionális játékok napjainkban is léteznek, de ezek nem jelentenek igazi riválist az olimpiai játékoknak, sőt több is a NOB védnöksége alatt áll (Szikora, 2021). Ismeretes, hogy az ókori Olümia mintaadó rendezvényei is a hozzá hasonló jellegű kultikus versenyek köréből emelkedtek ki, amelyek közül a delphoi (püthói), a nemeai és az iszthmoszi játékok feltétlenül kiemelést érdemelnek (Mező, 1929; Keresztényi, 1980; Kertész, 2008). Az olimpiák felújításának a XIX. században kétségkívül az ókori helyszínek régészeti feltárása adta a legnagyobb lökést. Az 1875-től 1881-ig tartó ásatások a német Ernst Curtius vezetésével zajlottak (Takács, 2012).

Az olimpiai gondolat említéséről Magyarországon a *Kisvárdai János* professzor 1490-ben tartott sárospataki előadásáról készült jegyzetek alapján van legrégebbi dokumentum, amelyet diákja, *Szalkai László* – későbbi esztergomi érsek – hagyott az utókorra, és „Szalkai-kódex” néven vált ismertté. A későbbi korokból is több olimpiával kapcsolatos mű maradt ránk, amelyeknek szerzői közül feltétlenül említést kell tenni *Berzesenyi Dánielről*, aki az ókori modell gyakorlati megvalósítását is szorgalmazta. Ez utóbbira később talán a legjobb példát *Vermes Lajos* testnevelő szolgáltatta, aki a Szabadka melletti szűkebb pátriájában a XIX. század közepén „palcisi olimpiákat” rendezett (Szabó, 2012; Takács, 2017b).

Ami az etalonnak számító ókori játékokat illeti, kezdetei több tudós szerző szerint is a „ködös múlt homályába” vesznek. Az első biztos időpontként a Kr. e. 776 tekintendő, mivel ebből az évből ismert az első feljegyzett bajnok, a stadionfutó Koroibosz neve, s ettől kezdve számították később a görögök a négyéves olimpiai ciklusokat. Ezt megelőző fix dátum még a Kr. e. 884, amikor a hagyomány szerint az *éliszi király*, *Iphitosz*, a szomszédos Piszatisz uralkodója *Kleoszthenész* és a spártai törvényhozó, *Lükurgosz* úgy döntöttek, hogy *Zeusz* tiszteletére

négy évente megrendezik az olümpiai versenyjátékokat (Kertész, 2008, 2021).

Az ókori olimpiák történetének végét az ezzel foglalkozó művek leginkább éppen a Zeus-kultusz betiltásától számítják, amely *I. Theodosius* kelet-római császár uralkodásához kapcsolódott, aki egyik verzió szerint betiltotta az olümpiai versenyeket is. Számos forrás a Kr. u. 393-at rendeli ehhez (Takács, 2017a). Az újabb kutatások és a publikációk viszont inkább a Kr. u. 408 és 450 között hatalmon lévő *II. Theodosius*hoz kötik az olümpiai játékok végétét és végét, aki leromboltatta a pogány templomokat, s ez minden bizonnyal az olümpiai Szent Liget mellett, az ókori Stadionban és más létesítményekben megrendezett versenyek befejeződését is jelentette (Kertész, 2008, 2021). Már korábban ismertté váltak azonban olyan kutatási eredmények, amelyek szerint az olümpiai játékok még egy ideig más helyszínen folytatódtak (Keresztényi, 1962, 1980). Tény viszont, hogy Olümpiát ezekben az időkben (a Kr. u. VI. században különös erősséggel) földrengések sújtották, valamint áradások áldozata lett, mint az is, hogy ezzel együtt az ókori olimpiák legalább 1000 éves történetéről beszélhetünk (M. I. Finley – H. W. Pleket, 1980).

Pierre de Coubertin kezdeményezése az ókori mintát több tekintetben modernizálta. Így az állandó helyszín helyett a megrendezés jogát „globalizálta”, újabb és újabb lehetőséget kínálva az ezt vállaló, ezért versengő városoknak. Első alkalommal azonban az olimpia görög földön maradt, 1896 áprilisában Athén várta az olimpikonokat (K. Georgiadis, 2003), ahová 13 országból meg is érkeztek. Köztük a magyar küldöttség, amely kiváló úszónk, *Hajós Alfréd* két bajnoki címének és más szép eredményeknek köszönhetően megkezdte hazánk sportolójának azóta is sikeres olimpiai szereplését.

AZ ÚJKORI OLIMPIAI JÁTÉKOK FEJLŐDÉSE

Az újjászületést jelentő első újkori olimpiát követő időszakról dióhéjban csak annyit, hogy a játékok sora „gyermekbetegségektől” kezdve a növekedés szépségein és nehézségein keresztül, a lendületes és problémás korszakokon át, magában hordozta egy sikeres fejlődéstörténet minden velejáróját (Gallo, 2008, 2011; Keresztényi, 1980). Az olimpiák lebonyolításának változásait, a versenyeket és a külsőségeket az előbbieik alapján lehet szakaszokra bontani (Maraniss, 2008; Preuss, 2015; Printz, 1989). Az egyes szerzők az újkori olimpiák történetének periódusait és inflexióis pontjait többféle megközelítésben jelölik meg, amelyek részletesebb tárgyalása meghaladja e tanulmány kereteit. Az 1900-as évek első három olimpiája, kezdve Párizssal, a világkiállítások árnyékában zajlott, a francia főváros versenyekre és különösen a St. Louis-ra illik a „zűrzavaros” jelző. Négy évvel később, 1908-ban az angolok igyekeztek a két rendezvényt különválasztani. Ennek köszönhetően olimpiai hangulat és „igazi” olimpiai stadion fogadta a sportolókat a Temze-parti városban. Meg kell említeni, hogy a következő, stockholmi olimpiára való készülődés közben, 1910-ben jelent meg *Pierre de Coubertin* nagy hatású „Une Olympie moderne” című munkája. Az 1912. évben rendben és a kor igényeinek megfelelően lezajlott játékok után nyolc év szünet következett, majd az olimpiák története újabb szakaszának lezárását sajnos egy újabb világháborúhoz köthetjük.

A múlt század húszas-harmincas éveiben sokban gazdagodott az újkori olimpizmus. 1920-ban *Antwerpenben* megjelent az ötkarikás zászló, négy év múlva Párizsban vált véglegessé

és ismertté az olimpiák jelmondata: Citius, Altius, Fortius, amely éppen Tokióban egészült ki egy újabb nagyon fontos szóval: „Together, azaz „Communiter”. (A négy szó közismert magyar jelentése pedig „Gyorsabban, Magasabban, Erősebben – Együtt”). A párizsi fővárosban olimpiai falut nyitottak, igaz ez még egy barakknegyed volt, amelynek kapuján azonban a „Village Olympique” díszlett. Ezt az elhelyezést messze felülmúlta nyolc évvel később *Los Angeles* 700 kényelmes háza. Itt tértek át a rendezés tizenhat napos rendjére is. Olimpiai lángot először 1928-ban *Amszterdamban* gyújtottak, a berlini stadionba – többek között Magyarországon keresztül – már Olümpiából érkezett a grandiózusra hangszerelt esemény megnyitójára (Kertész – Vad, 2009).

A második világháborút követő olimpiák – és ezt a számok is igazolják – kiegyensúlyozott fejlődést mutattak, komoly zökkenőkkel. Különösen érvényes volt ez a távoli *Melbourne*-ben 1956-ban rendezett (a lovas versenyek erejéig *Stockholmmal* megosztott) versenyekre. A római és az 1964-es tokiói olimpiák ideje joggal nevezhető a technika váltás időszakának (Maraniss, 2008), amikor a játékok szó szerint is új pályára kerültek. A mélypontot ekkor az olimpiai mozgalom szempontjából a terrortámadással sújtott müncheni játékok jelentették. A rendezés és az infrastruktúra finanszírozási gondjaival küzdő *Montreal* esete már a nyolcvanas évek elejének hullámvölgyét is előrevetítette, amikor politikai tényezők is nyomasztólag hatottak a rendezőkre (Moszkva, Los Angeles másodsor) és az egész olimpiai mozgalomra. Szűl 1988-ban a kilábalás reményét hozta, amelynek jegyében a rendezők azóta is töreksenek a „minden idők legjobb” olimpiáját létrehozni... A fogalom tartalmához a reformokat kezdeményező Nemzetközi Olimpiai Bizottság 2014. december 8-9-én *Monte Carlóban* elfogadott „Olympic Agenda 2020” című dokumentuma kívánt iránymutatást adni. Az anyag címében is megjelölt esztendőben azonban új kihívásokkal kellett szembenézni, amelyek hatására a nyári játékok kényszerű halasztásáról született döntés. A kezelhetőnek ítélt járványügyi helyzetben a tokiói olimpiát – rendhagyó módon – egy év késéssel meg lehetett nyitni, s végül emlékezetes rendezvényre, versenyekre került sor *Japánban*.

A téli játékok története a nyárinál jó negyedszázaddal később, 1924-ben indult a francia *Chamonix*-ban rendezett versenyek átminősítésével. A havas és jeges események ettől kezdve a nyári játékokkal azonos években zajlottak, egészen a kilencvenes évekig, amikor egy ritmusváltással eltávolodtak egymástól. Ily módon *Lillehammertől* kezdve minden második évre jut egy nyári vagy téli olimpia. (A norvég városban 1994-ben megrendezett téli olimpia az 1992. évi alberville-i játékokat követte.) Utóbbiak történetében is voltak zökkenők, a háború miatti elmaradások, lemondások, szerényebb vagy éppen különleges feltételek közepette megrendezett versenyek. Mindezek felkeltették és fenntartották a sportszerető világ érdeklődését, amely napjainkban a 2022-re tervezett pekingi téli olimpiára fókuszál. Mint ismeretes, a következő téli olimpiai játékokat a kínai fővárosban rendezik 2022. február 4. és 20. között. Ezzel *Peking* lesz az első olyan helyszín, amely nyári és téli játékoknak egyaránt otthont ad.¹

MAGYAROK AZ OLIMPIÁKON

A magyar csapat az immár 125 éves múlttal rendelkező újkori olimpiák közül mindössze ket-tőn nem vett részt. Az 1920-ban megrendezett *antwerpeni* olimpiára vesztés központi hatalom-

ként Magyarország nem kapott meghívást, 1984-ben viszont politikai megfontolásból, több nemzettel együtt, távol maradt a *Los Angeles*-i nyári játékokról. A magyar olimpiai küldöttség egyik nyári olimpiáról sem tért vissza bajnoki cím nélkül, a csúcst a *Helsinki*-ben 1952-ben elért 16 elsőség jelenti. Magyarország minden téli olimpián részt vett, olimpiai bajnokokkal azonban csak a legutóbbi versenyek óta büszkélkedhetünk, a rövidpályás gyorskorcsolya váltó tagjainak személyében.

Minden olimpiai siker és részvétel, megannyi történet, amelyek nem férnek bele egy rövid írás kereteibe. Az eredménylista megtalálható a Magyar Olimpiai Bizottság *Magyarok az Olimpiai Játékokon 1896-2016* című hivatalos kiadványában (Aján et al., 2016), amely a következő év elején jelenik meg ismét, kiegészülve a legutóbbi olimpiák magyar sikereivel. A magyar sportolók nyári és téli olimpiákon elért helyezéseit a később következő táblázatok foglalják össze. Az olimpiákon az aranyérmes helyezés közkeletűen a bajnoki cím, az aranyérmek száma pedig a kommunikációban és a publikációkban a megszerzett elsőségek szinonimája. Teljesen elfogadott ezért az a megfogalmazás, mely szerint a magyar olimpiákon az eddigi nyári és téli játékokon összesen 183 aranyérmet, valamint 158 ezüstöt és 181 bronzot szereztek.

A dobogón a párosok, csapatok mindegyik tagja megkapja a saját érmét, ezért az ilyen győzelmek esetén a ténylegesen átvett medálok száma többszöröse lehet az elsőség gyanánt vagy dobogós helyezésként számba vett és kommunikált (egy) aranyból, ezüstből vagy bronzból. A Millenáris Parkban 2021. július 21-én – „Világraszóló Bajnokaink” címmel – megnyitott és október 10-én zárt olimpiatörténeti kiállításon a bajnokok falán 302 arckép volt interaktív módon elérhető. Az addigi olimpiai aranyérmes magyar sportolók száma a tokiói olimpián bővült, mivel Kopasz Bálint, Lőrincz Tamás, Milák Kristóf, Tótka Sándor, valamint a kajakos hölgyek közül Baranyi Dóra és Kárász Anna nyakába először került, míg Csipes Tamara, illetve Kozák Danuta (korábban ötször is), valamint Szilágyi Áron (Londonban és Rióban egyaránt) már megismerhették ezt az élményt. Ezek szerint az eddigi magyar olimpiai aranyérmesek száma együttesen háromszáznolc. „Pengés” vetélkedők rögtön közbeszólnának, hogy az első athéni olimpia záróünnepségén minden olimpiai győztes jutalomban részesült, diplomát, valamint ezüst- vagy rézérmetet (aranyat nem) és egy olajágot kaptak (Szabó, 2012). A statisztikák azonban mindezt természetesen aranyérmet érő elismerésként tartják nyilván.

Az olimpiák 308 magyar bajnoka közül 165 sajnos már nem él, 143-an viszont – itthon vagy távolabb – velünk töltik mindennapjaikat. A tornában ötszörös aranyérmes Keleti Ágnes a világ legidősebb élő olimpiai bajnoka, és 101. életévében is aktív és vidám résztvevője a különböző rendezvényeknek. A legifjabb magyar olimpiai győztes a Tokióban is „berobbant” úszónk, Milák Kristóf, a maga 21 évével, míg az érmesek körében az ugyanott kiváló teljesítményt nyújtó húszesztendős Magyarai Alda a legfiatalabb, aki kapusként nagyban hozzájárult a női vízilabdacsapat bronzérmes helyezéséhez (www.mob.hu).

A táblázatok alapján első ránézésre kirajzolódnak azok a tendenciák, amelyek a magyar olimpiai sikereket jellemezték, s ezt az ábrák is megerősítik. A magyarok által elért dobogós helyezések száma egészen *Amszterdami*g tíz vagy annál kevesebb volt, sportolóink kezdetben olimpiánként jellemzően két-három aranyérmes pozícióval gazdagították a magyar sikereket.

Az aranyérmek számát tekintve a II. világháború előtti csúcst (Berlin) tizenkét évvel később Londonban sikerült „beállítani”, majd következett a mindent felülmúló helsinki tizenhat, amely azóta is kiemelkedik a magyar olimpiai győzelmeket illusztráló grafikonokon.

Szikár statisztikai megközelítésben az 1945-öt követően megrendezett olimpiákon a magyarok átlagban 8,2 aranyat nyertek. A szélsőértékek egyike a pekingi 3, a másik az említett 16. Érdekes módon nyolcas a sorban középső érték (a medián) is, s leggyakrabban nyolc magyar aranyéremmel zárultak az elmúlt majd' 75 év olimpiái. Ez azt sugallhatja, hogy mi magyarok olimpiánként nyolc aranyra vagyunk „kvadrálva”? Egyáltalán nem. Az olimpiák története mindaddig azt igazolta, hogy „természetrajzukba”, szépségükbe az esélyek, álmok valóra válása és megghiúsulása egyaránt beletartozik. Éppen ezért még az sem irreális várakozás, hogy a magyarok teljesítménye egyszer majd a helsinki diadalt is felülmúlja. A magyar érmek számát tekintve is Helsinki a listavezető (42), amelyet München (35), illetve „holtversenyben” Mexikóváros és Moszkva (32-32) követ. Az elvárásoknál és értékeléseknél arra is figyelemmel kell lenni, hogy az olimpiai mozgalom kisugárzása egyre szélesedik. (Jól illusztrálják ezt a táblázatok és a kapcsolódó ábrák). A nyári olimpiákon résztvevő országok száma – kisebb zökkenőkkel – jó ideig folyamatosan és dinamikusan növekedett.

A résztvevő országok száma az első athéni olimpiát követő 1900. évi párizsi játékokra megduplázódott (13-ról 26-ra nőtt), Berlinben már megközelítette az ötvenet (49), s 1948-ban Londonban meg is haladta azt (59). Száznál több nemzet sportolói először 1968-ban Mexikóvárosban vettek részt az olimpián, s az országok száma már a kétezres években, görög földön haladta meg a kétszázat (Athén: 202 ország), és azóta e szám felett is maradt. (Az olimpián Tokióban is ott volt a menekült státuszú sportolók csapata.)

A Chamonix-ban rendezett téli versenyek 16 ország sportolóival zajlottak, a téli olimpiákon résztvevők küldöttségek száma hat évtizeddel később, 1984-ben Szarajevóban közelítette meg az ötvenet (49), négy év múlva Calgaryban pedig már félszáz feletti (57) volt. A négy legutóbbi olimpián már nyolcvan vagy annál több ország vett részt, számuk *Phjongcsangban* (92) már a százat kezdte közelíteni.

Az első újkori olimpián 245 versenyző vett részt. Az olimpián versengő sportolók száma már *Párizsban* túllépte az ezret (1 225 fő), ami tizenkét év alatt, *Stockholmra* megduplázódott (2 547 olimpikon). Ötezer fölé a játékok fejlődésének egyik inflexiós pontját jelentő római olimpián került a sportolói létszám, a tízezret pedig 1996-ban *Atlantában* (10 306 fő) haladta meg először. Az újkori játékok százéves jubileumán rendezett olimpiát követően a létszám 11 ezer körül „stabilizálódott”, *Tokióban* pedig újra kezdte közelíteni a 12 ezret. A résztvevő sportolók számának dinamikus növekedése összefüggésben van az országok körének bővülésével, az olimpiák gazdagodó programjával, amely új sportágak, versenyszámok megjelenésével járt együtt, s ezek között egyre magasabb a hölgyeknek, újabban pedig vegyes csapatoknak megrendezett olimpiai küzdelmek aránya.

Tokióban rendeztek első alkalommal versenyeket gördeszkázásban, karatében, sportmászásban és szörfözésben, de újdonság volt a 3x3-as kosárlabda, a freestyle BMX is. A résztvevők számának kordában tartását szolgálja a kvalifikációs rendszer alkalmazása, az olimpiák programjának visszatérő felülvizsgálata (pl. egyes versenyszámok elhagyása vagy körforgás-szerű megrendezése). A program lezajlott „karcúsításához” sorolható az ún. mesterséges

helyezések megszüntetése (Nagy, 2020), mivel korábban előfordult, hogy egy teljesítménnyel két olimpiai helyezést (egyéni és csapatban – a csapattagok egyéni eredményeinek pontszámának, egyéni helyezési számának stb. egyszerű összeadásával) el lehetett érni, például öttusában, tornában.

A téli olimpián résztvevők száma már a második alkalommal (*St. Moritz*, 1928) megközelítette az ötszázat, az ezret 1964-ben *Innsbruckban* lépte túl (1 186 fő), kétezernél többen először az 1998-ban *Naganóban* rendezett téli játékokon vettek részt (2 177 fő), a legutóbbi phjongcsangi téli olimpián versenyzők száma pedig a háromezret közelítette (2 833 fő). Az előzetes várakozások szerint a *pekingi* téli olimpián hozzávetőlegesen 85 ország 2 900 sportolója mérte majd össze erejét, tudását 2022 februárjában (www.mob.hu).

A magyar sportolóknak bővülő lehetőségek mellett, de egyre nagyobb konkurencia közepette kell helytállniuk az olimpiákon. Az 1896. évi athéni olimpián résztvevő magyar küldöttség hét tagja közül öten dobogós helyezést értek el. Mint ismert, első bajnokunk két elsőseget tudhatott magáénak úszásban. Az 1904-ben *St. Louisba* utazó négy magyar olimpikon közül három pontot érő helyezéssel tért vissza. Ezúttal Halmay Zoltán szerzett úszásban két bajnoki címet. Hasonló arányok a későbbi olimpiák nagyobb magyar delegációitól természetesen nem voltak elvárhatóak. A magyar sportolók létszáma már a *stockholmi* olimpián meghaladta a száz főt, később hat olimpiai helyszínen kétszáznál több olimpikon képviselte Magyarországot (Berlin, München, Moszkva, Barcelona, Atlanta, Athén). Nem sokkal maradt el ettől a *tokiói* magyar csapat, amelyben az olimpián résztvevő női versenyzőink létszáma (93 fő) először haladta meg a férfiakét (82 fő). A téli olimpiai játékokon ez többször is előfordult.

A téli olimpiákra általában szerény létszámú magyar küldöttség utazott. A magyar olimpikonok legnépesebb delegációja az 1964. évi *innsbrucki* játékokon vett részt. Igaz, ekkor a jégkorongtornára is kijutott a magyar csapat. Nyolc évvel később *Szapporoban* mindössze egy versenyző, a műkorcsolyázó Almássy Zsuzsa képviselte Magyarországot, s pontszerző (5.) helyezést ért el. A legutóbbi, *phjongcsangi* magyar team 19 tagja 15 olimpiai pontot gyűjtött, s végre „megtört a jég”. A huszonharmadik téli olimpiáról aranyéremmel térhettek vissza a sportolóink, a rövidpályás gyorskorcsolyázás férfi váltójának sikere következtében, a darabszámot tekintve nem is eggyel.

1. táblázat: A magyar sportolók nyári olimpiákon elért helyezései és „olimpiai” pontszámai (1896-2020)

Az olimpia éve	Az olimpia helyszíne	I. helyezés arany	II. helyezés ezüst	III. helyezés bronz	IV. helyezés	V. helyezés	VI. helyezés	Pontszám
1896	Athén	2	1	3	2	-	1	38
1900	Párizs	1	2	2	3	3	-	40
1904	St. Louis	2	1	1	1	1	-	28
1908	London	3	4	2	5	4	1	73
1912	Stockholm	3	2	3	5	3	2	66
1924	Párizs	2	4	4	2	4	5	69

Az olimpia éve	Az olimpia helyszíne	I. helyezés arany	II. helyezés ezüst	III. helyezés bronz	IV. helyezés	V. helyezés	VI. helyezés	Pontszám
1928	Amszterdam	5	5	-	3	4	3	80
1932	Los Angeles	6	5	5	4	6	2	113
1936	Berlin	10	1	5	7	8	4	136
1948	London	10	5	13	10	10	2	199
1952	Helsinki	16	10	16	6	9	7	269
1956	Melbourne	9	10	7	10	11	6	199
1960	Róma	6	8	7	9	7	4	155
1964	Tokió	10	7	5	7	15	6	182
1968	Mexikóváros	10	10	12	4	7	2	196
1972	München	6	13	16	9	9	10	226
1976	Montreal	4	5	13	10	9	10	163
1980	Moszkva	7	10	15	13	13	10	234
1988	Szöul	11	6	6	14	15	12	215
1992	Barcelona	11	12	7	5	11	9	211
1996	Atlanta	7	4	10	8	6	7	152
2000	Sydney	8	6	3	5	10	4	137
2004	Athén	8	6	3	8	8	6	144
2008	Peking	3	5	2	8	6	4	94
2012	London	8	4	6	4	5	7	129
2016	Rio	8	3	4	4	5	1	110
2020	Tokió	6	7	7	10	9	3	156
	ÖSSZESEN	182	156	177	176	198	128	3 814

Forrás: Saját szerkesztés a Magyar Olimpiai Bizottság *Magyarok az Olimpiai Játékokon 1896-2016* című hivatalos kiadványa alapján²

2. táblázat: A magyar sportolók téli olimpiákon elért helyezései és „olimpiai” pontszámai (1924-2018)

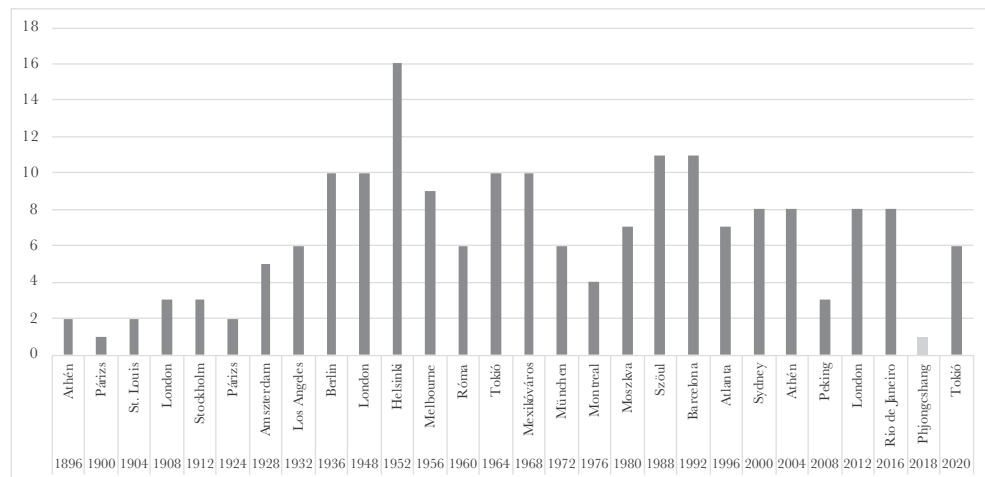
Az olimpia éve	Az olimpia helyszíne	I. helyezés arany	II. helyezés ezüst	III. helyezés bronz	IV. helyezés	V. helyezés	VI. helyezés	Pontszám
1932	Lake Placid	-	-	1	1	-	-	7
1936	Garmisch-P.	-	-	1	1	-	-	7
1948	St. Moritz	-	1	-	1	1	-	10

Printz János Károly: Magyar sikerek az olimpiákon

Az olimpia éve	Az olimpia helyszíne	I. helyezés arany	II. helyezés ezüst	III. helyezés bronz	IV. helyezés	V. helyezés	VI. helyezés	Pontszám
1952	Oslo	-		1	-	-		4
1956	Cortina d' A.	-	-	1	-	-	-	4
1968	Grenoble	-	-		-	-	1	1
1972	Szapporo	-	-	-	-	1	-	2
1976	Innsbruck		-	-	-	1	-	2
1980	Lake Placid	-	1	-	-	-	-	5
2006	Torino	-	-	-	1	1		5
2010	Vancouver	-	-	-	-	1	1	3
2014	Szocsi	-	-	-	-	-	1	1
2018	Phjongcs-hang	1	-	-	1	2	1	15
	ÖSSZESEN	1	2	4	5	7	4	66

Forrás: Saját szerkesztés a Magyar Olimpiai Bizottság Magyarok az Olimpiai Játékokon 1896-2016 című hivatalos kiadványa alapján³

1. ábra: A magyar sportolók által szerzett olimpiai bajnoki címek számának alakulása az újkori játékokon

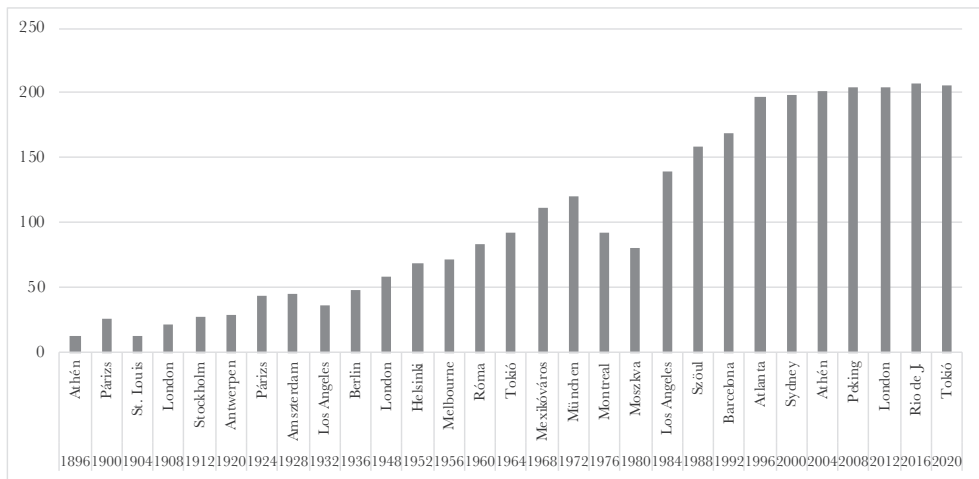
Forrás: Saját szerkesztés a Magyar Olimpiai Bizottság Magyarok az Olimpiai Játékokon 1896-2016 című hivatalos kiadványa alapján

3. táblázat: A nyári olimpiai játékokon résztvevő országok és sportolók számának, valamint a program sportágainak és versenyszámainak alakulása (1896-2020)

Az olimpia éve	Az olimpia helyszíne	Országok száma	Résztvevők (fő)	Sportágak száma	Versenyszámok	Magyar férfiak (fő)	Magyar nők (fő)	Magyar részvétel (fő)
1896	Athén	13	245	9	43	7	-	7
1900	Párizs	26	1 225	18	87	17	-	17
1904	St. Louis	13	687	15	87	4	-	4
1908	London	22	2 035	22	110	63	-	63
1912	Stockholm	28	2 547	14+1	102	119	-	119
1920	Antwerpen	29	2 669	22+1	154	-	-	-
1924	Párizs	44	3 092	18+1	126	86	3	89
1928	Amszterdam	46	3 014	15+1	109	93	16	109
1932	Los Angeles	37	1 408	15+1	117	52	2	54
1936	Berlin	49	4 066	20+1	129	197	19	216
1948	London	59	4 099	18+1	136	107	21	128
1952	Helsinki	69	4 925	18	149	162	27	189
1956	Melbourne	72	3 342	18	151	91	20	111
1960	Róma	83	5 348	18	150	153	27	180
1964	Tokió	93	5 140	20	163	150	32	182
1968	Mexikóváros	112	5 531	19	172	135	32	167
1972	München	121	7 123	22	195	187	45	232
1976	Montreal	92	6 028	22	198	124	54	178
1980	Moszkva	80	5 217	22	203	182	81	263
1984	Los Angeles	140	6 797	22	221	-	--	-
1988	Szöul	159	8 465	24	237	152	36	188
1992	Barcelona	169	9 367	26	257	159	58	217
1996	Atlanta	197	10 306	27	271	148	66	214
2000	Sydney	199	11 084	29	300	109	69	178
2004	Athén	202	11 902	29	301	119	90	209
2008	Peking	204	10 904	28	302	88	83	171
2012	London	204	10 958	26	302	93	59	152
2016	Río de J.	207	11 237	28	306	88	66	154
2020	Tokió	206	11 417	33	339	82	93	175

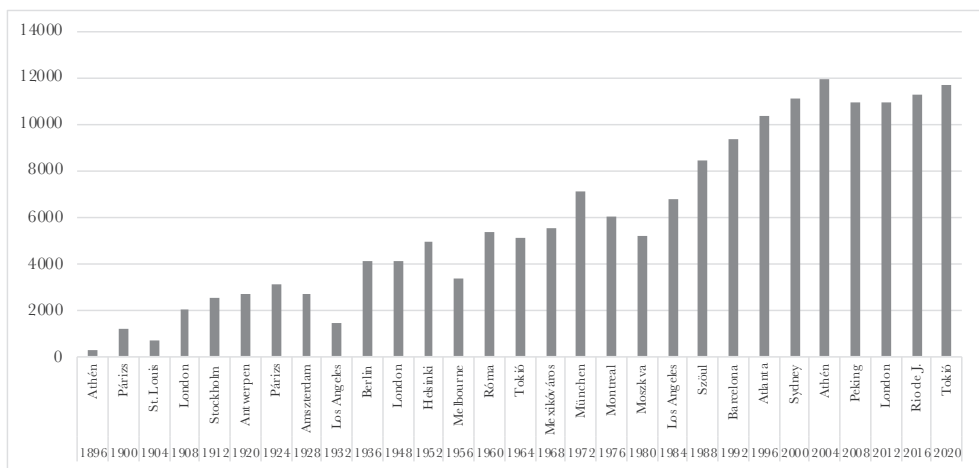
Forrás: Saját szerkesztés a Magyar Olimpiai Bizottság *Magyarok az Olimpiai Játékokon 1896-2016* című hivatalos kiadványa alapján⁴

2. ábra: A nyári olimpiai játékokon résztvevő országok számának alakulása

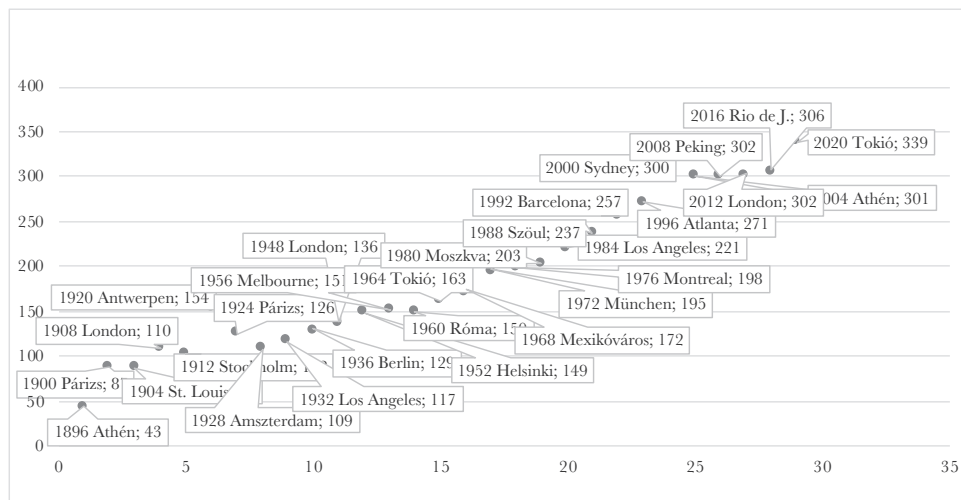
Forrás: Saját szerkesztés a Magyar Olimpiai Bizottság *Magyarok az Olimpiai Játékokon 1896-2016* című hivatalos kiadványa alapján

3. ábra: A nyári olimpiai játékokon résztvevő sportolók számának alakulása

Forrás: Saját szerkesztés a Magyar Olimpiai Bizottság *Magyarok az Olimpiai Játékokon 1896-2016* című hivatalos kiadványa alapján

4. ábra: A nyári olimpiai játékokon megrendezett versenyszámok számának alakulása

Forrás: Saját szerkesztés a Magyar Olimpiai Bizottság Magyarok az Olimpiai Játékokon 1896-2016 című hivatalos kiadványa alapján

4. táblázat: A téli olimpiai játékokon résztvevő országok és sportolók számának, valamint a program sportágainak és versenyszámainak alakulása (1924-2018)

Az olimpia éve	Az olimpia helyszíne	Országok száma	Résztvevők (fő)	Sportágak száma	Versenyszámok	Magyar férfiak (fő)	Magyar nők (fő)	Magyar részvétel (fő)
1924	Chamonix	16	294	4	14	4	-	4
1928	St. Moritz	25	495	5	13	12		12
1932	Lake Placid	17	306	4	14	2	2	4
1936	Garmisch-P.	28	755	4	17	22	3	25
1948	St. Moritz	28	713	5	22	17	5	22
1952	Oslo	30	732	4	22	8	4	12
1956	Cortina d' A.	32	818	4	24	1	1	2
1960	Squaw V.	30	665	4	27	2	1	3
1964	Innsbruck	36	1 186	6	34	22	6	28
1968	Grenoble	37	1 293	6	35	8	2	10
1972	Szapporo	35	1 232	6	35	-	1	1
1976	Innsbruck	37	1 128	6	37	2	1	3

1980	Lake Placid	37	1 071	6	38	1	1	2
1984	Szarajevó	49	1 277	6	39	7	2	9
1988	Calgary	57	1 428	6	46	3	2	5
1992	Albertville	64	1 808	6	57	13	11	24
1994	Lillehammer	67	1 801	6	61	5	11	16
1998	Nagano	72	2 177	8	68	8	9	17
2002	Salt Lake C.	77	2 399	8	78	14	11	25
2006	Torinó	80	2 608	7	84	11	8	19
2010	Vancouver	82	2 632	7	86	6	9	15
2014	Szocsi	88	2 780	7	98	7	9	16
2018	Phjongcschang	92	2 833	7	102	9	10	19

Forrás: Saját szerkesztés a Magyar Olimpiai Bizottság Magyarok az Olimpiai Játékokon 1896-2016 című hivatalos kiadványa alapján

A téli olimpiák sportágainak száma az adatok szerint viszonylag stabil, miközben a résztvevők és a versenyszámok köre dinamikusan bővül. Ennek oka abban keresendő, hogy a szakanyagok, statisztikák néhány hagyományos sportág-csoportba sorolják a versenyszámokat, a program belső struktúrája viszont szélesedik. Ebből következik, hogy több forrás is 15 sportágra/szakágra bontja a versenyeket.

AZ OLIMPIAI SIKEREK ÉRTÉKE, ÉRTÉKELÉSE

Először is, az olimpiai sikerek értékének felvezetésénél nem lehet elfeledkezni a klasszikus kijelentésről, mely szerint az olimpián nem (annyira) a győzelem, hanem a részvétel fontos. Az idézett gondolatot nem egyszer az újkori olimpiák atyjának, *Pierre de Coubertin*nek tulajdonítják, akitől a modern játékok kapcsán valóban sok alapvetés származik, de a szóban forgó tétel nem tőle hangzott el először; hanem 1908. július 19-én, az akkori olimpia idején, a londoni Szent Pál Katedrálisban Ethelbert Talbot pennsylvaniai püspöktől. A fáma szerint azonban pár nap múlva maga a NOB elnöke is használta az egyházfőnek az utókorra szállóigeként megmaradt e megfogalmazását. Nem vitatható, hogy az olimpiai sportágot választó fiataloknak leghőbb vágya lehet, hogy részt vehessenek a világ legnagyobb sporteseményén, képviselve hazájukat, érezve és átérezve annak nagyszerűségét, hangulatát.

Az olimpiai játékok középpontjában azonban mégis csak a küzdelem és a versengés áll, és „győzni az olimpián”, az ezt megélők szerint mással össze nem hasonlítható élmény, mint ahogyan a nemzetünk képviseltében versenyzők sikeréért való szurkolás is az, történjen az akár a helyszínen, akár távolból, a képernyők előtt vagy bármely más módon. Az olimpiai sikerek egyértelműen mérhetőek olimpiai bajnoki címekben, érmekben, helyezésekben vagy „egyszerűen” csak a résztvevők kiváló, másokat vagy korábbi saját magukat felülmúló tel-

jesítményében. Egy-egy sportoló esetében a legnagyobb eredmény az olimpiai bajnoki cím, de az aranyérmek száma a legfőbb mutatója az egyes nemzetek sportolói olimpiai szereplésének is. Nagyon komoly rangja van minden dobogós helyezéseknek, szépen csillognak az ezüst- vagy bronzérmek is, s elismerést érdemelnek a „nem érmes” kiváló teljesítmények.

Az előbbiekből következően az olimpiai sikereket jellemzően a bajnoki címekben, aranyérmekben, az érmekek számában mérjük. Ebben fejeződnék ki az előzetes várakozások, majd az aranyérmek és a további medálok száma áll az utólagos elemzések, értékelések fókuszában. A két mérőszámmal („Hány aranyat/érmet nyerünk, szereztünk?”) hasonlítják jellemzően össze a versenyzők, szakemberek és szurkolók a tényleges eredményeket az előzetes esélylatolgatással, elvárásokkal, mások, más nemzetek olimpiai teljesítményével vagy korábbi időszakokkal.

Közben a jó helyezésekről sem lehet elfeledkezni, amelyek közül a „pontszerző” pozíciók – a dobogóson kívül hagyományosan a 4-6. helyek – bírnak legnagyobb értékkel. Az olimpiákon a nemzetek, az egyes országok sportolójának delegációi között a teljes teljesítményt illetően hivatalos verseny ugyan nincs, az elért első helyek számát, az éremtáblázaton elfoglalt helyet mégis számon tartják, kiegészülve egy olyan nem hivatalos pontversennyel, táblázattal, amely a különböző sportágakban elért helyezéseket számítja át és összesíti, és ezzel a módszerrel rangsorolja az országokat. A pontszerző helyek értéke a jelenleg szélesebb körben alkalmazott táblázatokban: az I. hely: 7, a II.: 5, a III.: 4, a IV.: 3, az V.: 2, és végül a VI.: 1 pont. A felsorolt pontszámok „megállapodás” alapján használatosak. Más nagyságrendeket és más különbségeket rendelve az egyes helyezésekhez, matematikailag az összesített pontszámok is módosulhatnak, de a rangsorolást az elvégzett próbaszámítások alapján érdemben általában nem befolyásolják. Csak egy példa, ha az első helyet 7 ponttal szemben 10-zel ismernék el (van ilyen verzió), a legutóbbi *tokiói* olimpia ponttáblázatának első huszonöt helyén csak három változás (helycsere) történne, amelyek Magyarország 13. pozícióját nem érintenék.

A „nem hivatalos” olimpiai ponttáblázat a kommunikációban és a publikációkban a tapasztalatok szerint egyre inkább visszaszorul, és inkább az éremtáblázattal vetik össze az egyes országok olimpiai küldöttségeinek teljesítményét. Ismeretes, hogy az éremtáblázat logikája szerint a rangsort elsődlegesen az aranyérmek száma határozza meg, egyenlőség esetén az ezüstérmek száma dönt, és ugyanez érvényes az ezüstök és bronzok viszonylatában.

A magyar sportolók küldöttsége a nyári olimpiai játékok éremtáblázatán, illetve nem hivatalos pontversenyében több alkalommal is előkelő helyen végzett. Ilyen szempontból is a *helsinki* olimpia jelentette a csúcst, amikor mindkét ranglistán a harmadik helyen szerepelt Magyarország. A magyar küldöttség „dobogós” helyezést ért még el a berlini olimpia éremtáblázatán, s az 1952. évvel együtt 1948 és 1988 között hat olyan olimpia volt, amikor az éremtáblázaton és az olimpiai pontok szerint egyaránt az első hat hely valamelyikén lehetett megtalálni nemzetünket. A szóban forgó rangsorokban az utóbbi olimpiákon is a legjobbak (az első húsz) között végeztek a magyarok, de – jórészt az olimpia mezőny kiteljesedése miatt – a korábbiaknál valamivel szerényebb helyezéseket elérve.

Az olimpiák programjának, valamint a résztvevők számának bővülésével, és ezzel összefüggésben a konkurencia erősödésével egyre inkább előtérbe kerültek az eredmények komplexebb elemzésének, értékelésének módszerei, amelyek az egyes országok teljesítményének bemutatásánál több ismervé is támaszkodtak. Ide sorolhatók elsősorban olyan fajlagos mutatók,

mint az adott országok lakosságára (pl. egy millió főre) jutó olimpiai bajnoki címek, érmek vagy „olimpiai pontok” számának alakulása, vagy gazdasági mutatók bevonása az elemzésekbe (pl. az egy főre jutó GDP mértékének korrelációja a számokban kifejezett olimpiai eredményekkel). A vizsgálódások nem egyszer valamely minta alapján, az országok, résztvevők meghatározott csoportjaiban (pl. földrajzi régiók, olimpiai hagyományaik szerint kategorizálva) veszik górcső alá az egyes országok eredményességét. Magyarország az előbbi megközelítések mindegyikében jó helyen található, az egy (vagy éppen egymillió) főre jutó olimpiai sikerek alapján pedig az élenjárók között keresendő.

A lakosságárányos olimpiai sikerek tekintetében alig van mást nemzet, amely megelőzi hazánkat, és ez érvényes az újkori olimpiák eddigi történetére, egészen a legutóbbi időkig. Kétségtől ez alapvetően a nyári olimpiákra igaz, mivel a téli sportok nagy hagyományokkal rendelkező nemzeti szorgalmasan gyűjtögetik havon és jégen az érmeket és helyezéseket. Ebből következően a nyári és téli olimpiákon elért első helyeket együttesen számításba véve a nagy sporthagyományokkal bíró, hasonló lélekszámú *Svédország*, valamint a jelenleg *Magyarország* lakosságának alig több mint felét kitevő népességgel bíró *Norvégia* előttünk van, ami az előbbiekből következően a fajlagos adatokra is érvényes. Csak a nyári olimpiák alapján azonban a bajnoki címeket és az érmek számát tekintve is megelőzzük a két északi országot.

Ami a legutóbbi tokiói szereplést illeti, Magyarország küldöttsége az éremtáblázat 15. helyén, a ponttáblán pedig a 13. helyen zárta a versenyeket. Az olimpián résztvevő országok közül egy tucatnyi – köztünk hazánk – esetében érte el, vagy haladta meg az egymillió főre eső érem száma a kettőt, s az egymillió főre jutó bajnoki címek számát illetően is az első húszban biztosított helyet a hat aranyérem. Mindez azt jelenti, hogy a lakosság számára vetített eredmények listájában eddig kivívott pozíciót az adatok szerint sikerült megőrizni, bár eddig a hazai pálya előnyével az olimpiák során a magyar sportolóknak még nem volt módjuk élni...

A népességszám tükrében végzett elemzések érzékenyek a szélső értékekre, így egy-egy kis lélekszámú állam versenyzőinek akár egy-egy sikere is az élre repítheti olimpikonjait. Jó példa erre is *Tokió*, ahol például *San Marino* küldöttsége az olimpiák történetében először szerzett érmet, sőt egyszerre hármat (1 ezüst, 2 bronz, sportlövészetben, illetve birkózásban), ami nagyon magas fajlagos teljesítmény a jó harmincezres lakosságszám alapján. Érdekes összevetésekre nyújt alkalmat egy olyan elemzés, hogy egy-egy olimpián a résztvevő küldöttségnek az elérhető a bajnoki címek, az aranyérmek/érmek vagy nem hivatalos pontok milyen arányát sikerül megszerezni. Az elérhető pontok a versenyszámok alapján kiszámíthatók. A számonkénti 22 (7+5+4+3+2+1) pont alkalmazásánál azonban ügyelni kell arra, hogy nem mindegyiknél lehet azonosan figyelembe venni valamennyi helyezést, például azért, mert a harmadik-negyedik helyek sorsát nem döntik el. Ilyenkor két bronzérmes van, negyedik helyezett viszont nincs. A *Tokióban* megrendezett 339 versenyszám (Nemzeti Sport, 2021) eredményhirdetésekor a férfi magasugrás két győztesének holtversenye miatt 340 bajnok (egyén vagy csapat) állhatott a dobogó legfelső fokára, s így eggyel kevesebb, 338 lett a második helyezettek száma. A bronzérmesek között is volt egy holtverseny (női talajtorna), a küzdősportokban pedig jellemzően 2-2 bronzérem talált gazdára (birkózásban 18, cselgáncsban 15, karatében 8, ökölvívásban 13, taekwondóban pedig 8 versenyszámban.) A harmadik helyezettek, azaz bronzérmesek, száma Tokióban az előbbieket követőben 402 volt.

Ezzel a módszerrel értékelve a magyarok tokiói szereplését, az olimpián végül is az összes bajnoki címnek közel 2%-át (1,8%-át), illetve az érmeik – beleértve az aranyakat – hasonló részét szerezték meg, és nagyjából a „minden ötvenedik” érvényes az összes olimpiai pontszámból való részesedésre is. A megszerzett medálók számának százalékos arányaival kiegészített éremtáblázat első hat helyezettjének adataiból kitűnik, hogy a *Tokióban* megszerzhető érmeik (érmes helyezések) több mint egytizedét az *Egyesült Államok* versenyzői nyerték meg. *Kína* sportolóinak teljesítménye is közelített az összes érmeik 10%-ához, s a kiegyensúlyozottabb éremgyűjteményüknek köszönhetően ilyen megközelítésben az Orosz csapat és *Nagy-Britannia* is megelőzte az éremtáblán előttük lévő *Japánt*. Az olimpiai bajnoki címeket illetően az *Egyesült Államok* és *Kína* sportolói „fej-fej mellett” haladtak, s az „aranytermésből” mindkét küldöttség részesedése végül meghaladta a 11%-ot. A 0,3 százalékpontos (11,5%-11,2%) különbség egyetlen aranyérem eltérése miatt (39-38) adódik, az *Egyesült Államok* javára.

Az éremtábla 1-6. helyét elfoglaló delegációk együttesen az aranyérmek közel felét (48,0%-át), a második helyek 42,3%-át, míg a bronzok egyharmadát (33,6%-át), így az érmeik helyezések 40,9%-át tudhatják magukénak.

Az előbbi számsorok az olimpiai család tagjai érmeikben mért eredményességének erős koncentrációját jelzik, az érmeik színe szerinti arányok ugyanakkor a dobogós helyezést elérő országok körének szélesedésére is utalnak. Ezt támasztja alá az éremtábla 1-25. helyezett országainak együttes teljesítménye is, mely szerint az érmeik háromnegyedét (74,9%-át) szerezték meg, a bajnoki címekből viszont 80,9% volt a részesedésük. A szóban forgó módszer erénye, hogy az összes megszerzhető érem tükrében alkalmas a koncentráció mérésére, ugyanakkor százalékos arányok/ hányadok pontos megállapításához finomításra szorul. A versenyszámok jelentős részében ugyanis a szabályok szerint még elméletileg sincs mód arra, hogy egy-egy nemzetet egynél több induló képviseljen, azaz hét pontnál többet érjenek el. Tipikusan ide sorolhatók például – sok más mellett – a csapatok részvételével zajló labdajátékok, bár az újkori játékok „hajnalán” rendezett olimpiák erre is nyújtottak kivételeket (Miller, 2003).

5. táblázat: Egyes országok érmeinek száma és részesedése a megszerzhető összes éremből a 2020-as tokiói nyári olimpián

Rang-sor	Ország	Arany db	Ezüst db	Bronz db	Érmeik db	Arany %	Ezüst %	Bronz %	Érmeik %
1.	Egyesült Államok	39	41	33	113	11,5	12,1	8,2	10,5
2.	Kína	38	32	18	88	11,2	9,5	4,5	8,1
3.	Japán	27	14	17	58	7,9	4,1	4,2	5,5
4.	Nagy-Britannia	22	21	22	65	6,5	6,2	5,5	6,0
5.	Orosz csapat	20	28	23	71	5,9	8,3	5,7	6,6

Rang-sor	Ország	Arany db	Ezüst db	Bronz db	Érmek db	Arany %	Ezüst %	Bronz %	Érmek %
6.	Ausztrália	17	7	22	46	5,0	2,1	5,5	4,2
1-6.	Együtt	163	143	135	441	48,0	42,3	33,6	40,9
15.	Magyarország	6	7	7	20	1,8	2,1	1,7	1,9
1-25.	Együtt	275	258	276	809	80,9	76,3	68,7	74,9

Forrás: Saját szerkesztés a Nemzeti Sport online felületén megjelent Éremtábla alapján

Az előbbieket az igazolja, hogy az olimpiai eredmények vizsgálata sem nélkülözheti az összetettebb, sajátos megközelítéseket, az egymással releváns módon összevethető információk alkalmazását. Jó példát nyújtott az előzőekre egy Nemzeti Sportban megjelent elemzés, amely a közép-európai országok körében értékelte a tokiói olimpiai szereplést (Nemzeti Sport, 2021), a számok tükrében rámutatva *Magyarország* hagyományosan kiemelkedő teljesítményére, amellyel őrzi kivívott vezető helyét a térségben.

Az olimpiai szereplés végső soron az egyes olimpiákon esetében is értékelhető szikár módon, bajnoki címeik érmeik, pontszerző helyezéseik alapján. Minél közelebb kerül az elemzés az adott sportolóhoz, annál jobban kiegészülhetnek az előbbi klasszikus mennyiségi ismérvek minőségi elemekkel, a versenyző személyiségének jegyeivel, felkészülésének körülményeivel, hátterével stb.

Ami a magyar olimpiákon egyéni éremtáblázatot illeti, *Tokió* a legjobbak körében annyiban hozott változást, hogy Kozák Danuta a kajak négyesben elért sikerével bekerült a hatszoros magyar olimpiai bajnokok körébe, Kárpáti Rudolf és Kovács Pál társaságába.

6. táblázat: A háromnál több olimpiai bajnoki címet szerző magyar sportolók névsora

Név	Sportág	Aranyérmek száma	Olimpiai szereplés időszaka
Gerevich Aladár	Vívás	7	1932-1960
Kárpáti Rudolf	Vívás	6	1948-1960
Kovács Pál	Vívás	6	1936-1960
Kozák Danuta	Kajak- kenu	6	2008-2020
Egerszegi Krisztina	Úszás	5	1988-1996
Keleti Ágnes	Torna	5	1952-1956
Darnyi Tamás	Úszás	4	1988-1992
Fuchs Jenő dr.	Vívás	4	1908-1912
Kulcsár Győző	Vívás	4	1964-1976

Forrás: Saját szerkesztés a Magyar Olimpiai Bizottság *Magyarok az Olimpiai Játékokokon 1896-2016* című hivatalos kiadványa alapján

Az egyéni teljesítmények értékelésénél figyelemmel kell lenni arra is, hogy az olimpiai éremgyűjtésnek sportáganként, illetve versenyszámonként eltérőek a lehetőségei. A labdajátékokban a csapat tagjainak olimpiánként egy-egy érem megszerzésére van lehetőségük. Hasonló mondható el az egyéni számok jelentős részére is, így például az ökölvívásra, súlyemelésre vagy éppen a vitorlázásra. Nem véletlen, hogy a tanulmány megszületésének idején az olimpiák hőseinek tiszteletére rendezett konferencia interaktív programjában (www.mob.hu, 2021) a résztvevők számos olyan olimpikont is megjelöltek a legnagyobb egyéniségek között, akik az előbbi névsorban nem szerepelnek vagy nem is szereztek bajnoki címet, de más teljesítményükkel, egyéniségükkel kitűntek az olimpiák magyar résztvevői közül. (Többek között az egyaránt háromszoros aranyérmes kiválóságok, az öttusázó Balczó András és a vízilabdázó dr. Kárpáti György, továbbá a labdarúgó Palotai Károly, valamint Puskás Ferenc, a kalapácsvető Zsivótzky Gyula és az 1984-es olimpiára kvalifikáló, de oda el nem jutó női kosárlabdacsapat is szerepelt a hősökre benyújtott szavazólapokon.)

Számos következtetés vonható le az olimpiai sikerek sportágankénti vizsgálata alapján is. Egyes országoknak, nemzeteknek vannak kifejezetten sikeres olimpiai sportágai, versenyszámjai és ez alól szerencsére Magyarország sem kivétel. A férfi kardvívásban évtizedeken át csak magyar siker született csapatban és egyéniben is, hármas olimpiai sorozatot produkált Egerszegi Krisztina kétszáz háton, Kozák Danuta (eddig) a kajak négyesekben ülve, Papp „Laci” ökölvívásban, a párbajtőrscapat 1964-től 1972-ig, a férfi vízilabdacsapat 2000-től 2008-ig. *Tokióban* Szilágyi Áron is feliratkozott a triplázók közé, és még előtte a pálya (Nemzeti Sport, 2021), Gerevich Aladár ötvenegyedik évében járt, amikor kardvívásban a hetedik aranyérmét Rómában megszerezte. A fiatalabb érdeklődők számára talán meglepő, hogy az olimpiák férfi labdarúgótornái éremtáblázatának élén Magyarország áll három első hellyel (1952, 1964, 1968), valamint egy-egy másodikkal (1972) és harmadikkal (1960).

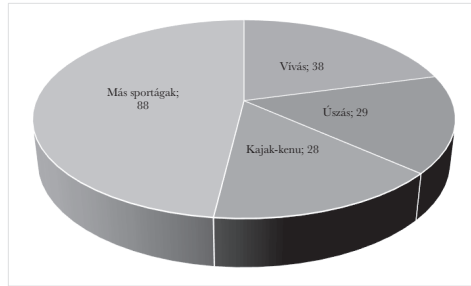
A következő táblázat tanúsága szerint a magyar sportolók (beleértve a művészeti versenyeket is) eddig kereken tizenöt sportágban szereztek olimpiai aranyérme/ke/t, harminc sportágban értek el érmes helyezés/eke/t. Ezekből mindössze egy, a korcsolyázás tartozik a téli olimpiák programjába. A táblázatban felsoroltaknak szinte mindegyike valamilyen szempontból sikersportágnak minősíthető. Itt lehet utalni pl. a vízilabdázók kilenc diadalára. E vizes sportág huszonnyolc megrendezett olimpia programjában szerepelt, de egy alkalommal (1904-ben) a torna mindössze egy csapat részvételével „zajlott”. Az előbbiekből következik, hogy a férfi pólósok küzdelmei az olimpiák egyharmadán magyar elsőséggel zárultak. A vívásból, úszásból és kajak-kenuból szerzett aranyérmes helyezések (95) az összes magyar olimpiai bajnoki cím (183) több mint felét (51,9%-át) teszik ki, s magas a részesedésük (1781 pont, azaz 45,9%) a magyar sportolók által elért olimpiai pontokból is. Ezt illusztrálják az 5. és 6. ábrák is.

7. táblázat: A magyar sportolók olimpiai „pontoszerző” helyezései sportáganként (1896-2020)

Sor-szám	Sportág	I. helyezés arany	II. helyezés ezüst	III. helyezés bronz	IV. helyezés	V. helyezés	VI. helyezés	Pontszám
1.	Vívás	38	24	28	26	25	14	640
2.	Úszás	29	27	20	29	27	19	578
3.	Kajak-kenu	28	31	27	21	14	13	563
4.	Birkózás	20	17	19	29	24	14	450
5.	Torna	15	11	14	13	11	14	291
6.	Atlétika	10	12	18	19	21	13	314
7.	Ökölvívás	10	2	8	2	21	-	160
8.	Öttusa	9	8	6	3	3	3	145
9.	Vizilabda	9	3	5	4	5	2	122
10.	Sportlövészet	7	3	7	4	9	11	133
11.	Labdarúgás	3	1	1	-	1	-	32
12.	Súlyemelés	2	9	9	7	6	15	143
13.	Cselgáncs	1	3	6	-	12	-	70
14.	Korcsolyázás	1	2	4	5	7	4	66
15.	Művészeti v.	1	2	1	-	-	-	21
16.	Kézilabda	-	1	2	7	1	1	37
17.	Evezés	-	1	2	2	6	4	35
18.	Vitorlázás	-	1	1	-	-	-	9
19.	Lovaglás	-	-	1	2	1	1	13
20.	Tenisz	-	-	1	-	1	-	6
21.	Karate	-	-	1	-	-	-	4
22.	Röplabda	-	-	-	2	1	1	9
23.	Asztalitenisz	-	-	-	2	-	-	6
24.	Kerékpározás	-	-	-	1	6	2	17
25.	Kosárlabda	-	-	-	1	-	-	3
26.	Lovaspóló	-	-	-	1	-	-	3
27.	Műugrás	-	-	-	1	-	-	3
28.	Taekwondo	-	-	-	-	2	-	4
29.	Íjászat	-	-	-	-	1	-	2
30.	RG	-	-	-	-	-	1	1
	ÖSSZESEN	183	158	181	181	205	132	3880

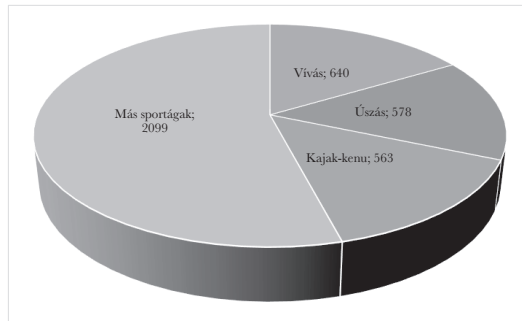
Forrás: Saját szerkesztés a Magyar Olimpiai Bizottság Magyarok az Olimpiai Játékokon 1896-2016 című hivatalos kiadványa alapján

5. ábra: A magyar „sikersportágak” részesedése a magyar olimpiai bajnoki címekből

Forrás: Saját szerkesztés a tanulmány 7. táblázata alapján

6. ábra: A magyar „sikersportágak” részesedése a magyar sportolók által elért olimpiai pontokból

Forrás: Saját szerkesztés a tanulmány 7. táblázatának adatai alapján

A magyar bajnoki címek Tokióban is a lista „dobogós” helyeit elfoglaló három sportágban, valamint a közvetlenül mögöttük „sorakozó” birkózásban gyarapodtak, a következők szerint.

8. táblázat: Magyar olimpiai bajnokok Tokióban a XXXII. nyári olimpián

Olimpiai bajnok	Sportág	Versenyszám
Lőrincz Tamás	Birkózás	Férfi kötöttfogás, 77 kg
Kopasz Bálint	Kajak-kenu	Férfi kajak egyes, 1000 m
Tótka Sándor	Kajak-kenu	Férfi kajak egyes, 200 m
Bodonyi Dóra Csipes Tamara Kárász Anna Kozák Danuta	Kajak-kenu	Női kajak négyes, 500 m
Milák Kristóf	Úszás	Férfi 200 m pillangó
Szilágyi Áron	Vívás	Férfi kard egyéni

Forrás: Saját szerkesztés

A tokiói ezüstérmes helyezések közül kettőt-kettőt a kajak-kenu és az úszás versenyszámaiban szereztek a magyar sportolók, egyet-egyed pedig birkózásban, vívásban és – az olimpiák története során először – vitorlázásban (Berecz Zsombor). Az egy-egy bronzérmes helyet hozó kajak-kenu és vívás mellé „belépett” a cselgáncs, a karate és az öttusa, továbbá vízilabdában a férfi és a női csapat is a dobogó harmadik helyére állhatott. A pontszerzők közé a 4-6. helyek alapján „feliratkozott” még a kerékpározás, a sportlövészet és a taekwondo. Így olimpiikonjaink összességében egy tucat sportágban gyűjtötték össze a 42 pontszerző helyezés alapján a 156 olimpiai pontot. A legutóbbi téli olimpián a magyar sportolók kizárólag rövidpályás gyorskorcsolyázásban értek el pontszerző helyezést, mégpedig ötöt. Ebből egy az érmes hely, de az aranyat ért a férfi 5000 méteres váltó tagjainak (Burján Csaba, Knoch Viktor, Liu Shaoang, Liu Shaolin Sándor), s az első téli olimpiai bajnokságot jelentette ez a siker Magyarországnak (Amler, 2018).

Következzék Peking!

ÖSSZEGRZÉS

Az ókori görögök által az emberiségre hagyott egyik legnagyobb „találmány” az OLIMPIA. A négyévente – kétéves „csúsztatással” – sorra kerülő nyári, illetve téli játékok még azokat is megmozgatják, akik nem tartoznak a sportrajongók közé. Az olimpiák megnyitásának közeledtével egyre gyakrabban vetődik fel a kérdés – a közbeszédben, a sajtóban, de hivatalosan is –, hogy hány aranyat, hány érmet várhatunk, a versenyek alatt pedig nap mint nap sokak számolják, miként valósultak meg a várakozások, az álmok. Ilyenkor újra meg újra latolgatni lehet az esélyes versenyzők, csapatok sikereinek valószínűségét, mindig számítva kellemes meglepetésekre is. Majd minden lezajlott versenyszám és mérkőzés után következhet az értékelés!

Az olimpián szereplő magyar delegációk eredményessége egyéni számokban indulók és csapatok teljesítményéből áll össze. A kitűzött célok megvalósulásának értékeléséhez, más országok, nemzetek szereplésével történő összevetéséhez hatékony módszerekre van szükség. Az „érmekben való” gondolkodásból adódóan országok, küldöttségek összehasonlításához kézenfekvő az éremtáblázatok használata, fel-feltűnik azonban a nem hivatalos „pontverseny”, amely az egyes nemzetek (küldöttségek) által elért helyezéseket konvertálja egyetlen pontértékkel kifejezhető adattá, s ezáltal képezi alapját az olimpián résztvevő országok által nyújtott teljesítmények rangsorolásának. Magyarország mindkét megközelítésben *Tokióban* is az élenjárók közé tartozott, s különösen érvényes ez akkor, ha újabb ismérvként az egyes országok lakosságának számát is bevonja az értékelés.

Az olimpiai eredmények elemzési módszereinek mélyebb vizsgálata alapján a tanulmány arra is ráirányítja a figyelmet, hogy a komplex értékelésekhez olyan modelleket indokolt használni, amelyek az említett mennyiségi kategóriák mellett sportszakmai, társadalmi, gazdasági hatásokat számba véve jutnak el megfelelő következtetésekre. A rendszeres elemzések folyamatosan támaszt nyújthatnak a magyar olimpiakonok eredményességének megítéléséhez, illetve megerősítéséhez, s egyben hozzájárulhatnak a mindenkorai olimpiai felkészüléshez, a magyar sportolók újabb sikereihez is.

A jövőképet illetően záruljon a tanulmány Thomas Bachnak, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság elnökének a Pekingbe induló olimpiai láng meggyújtásakor megfogalmazott gondolatával, mely szerint törekeny világunkban az olimpiai játékok mindig hidat képeznek, illetve sohasem emelnek falakat (www.mob.hu, 2021).

JEGYZETEK

- ¹ A tanulmány lezárása idején érkezett a hír, hogy Olümpiában meggyújtották a pekingi olimpia lángját, a száz nap múlva kezdődő téli játékok és a paralimpiai játékok „apropóján” (www.mob.hu, 2021. 10. 18.), majd arról is, hogy a láng megérkezett Kínába, ahol rövid ünnepség után a pekingi olimpiai toronyba szállították. Innen körülbelül 1 200 fáklyavivő által jut majd el az olimpiai stadionba, a pekingi, zhangjikou-i és yanqingi versenyzónák érintésével (www.mob.hu, 2021. 10. 21.).
- ² A szakirodalomban előforduló eltérések esetében is mérvadónak tekintett MOB hivatalos kiadvány felhasznált adatai itt és a tanulmány további táblázataiban, ábráin kiegészülnek a 2018. évi pjjongcshangi és/vagy a 2020-as tokiói olimpiára vonatkozó adatokkal, azok megjelenítésével.
- ³ A táblázat csak azokat a téli olimpiákat tartalmazza, amelyeken a magyar sportolók „pontoszerző” (1-6.) helyezést értek el.
- ⁴ Az ausztrál lóbeviteli tilalom miatt az 1956. évi nyári olimpia lovasversenyeit Stockholmban tartották. A táblázat adatai a két helyszín együttes adatait tartalmazzák. Az 1912-től 1948-ig megrendezett szellemi versenyeket egyes mérvadó források nem minősítik önálló sportágnak, emiatt ezt a táblázat is külön (+1-ként) jelöli.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- G. A. Christopoulos – J. C. Bastias. (1982): *The Olympic Games in Ancient Greece*. Ekdotike Athenon S.A., Athens
- Fábián László (2021): *A magyar csapat szereplése Tokióban*. Magyar Olimpiai Akadémia 74. Vándorgyűlése, Szentendre
- M. I. Finley –H. W. Pleket (1980): *Az olimpiai játékok első ezer éve*. Móra Kiadó, Budapest
- Gallov Rezső (2011): *Londoni olimpiák 1908 – 1948 – 2012*. Kossuth Kiadó Zrt., Budapest
- Gallov Rezső (2008): *Olimpiák Peking előtt*. Magyar Edzők Társasága, Budapest
- Horváth Vilmos (2021): Az elmaradt olimpiák története. In. *Magyar Olimpiai Akadémia Évkönyve 2020* (szerk. Győr Béla és Vasvári Ferenc), Magyar Olimpiai Bizottság, Budapest
- K. Georgiadis. (2003): *Olympic Revival*. Ekdotike Athenon S.A., Athens
- Keresztényi József (1962): *Olimpiai játékok Daphnéban*. Testnevelési Tudományos Tanács, Budapest
- Keresztényi József (1980): *Az olimpiai története (Olümpiától Moszkváig)*. Gondolat Kiadó, Budapest
- Kertész István (2008): *Ez történt Olümpiában*. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft., Debrecen
- Kertész István (2021): Ez történt Olümpiában. In. *Magyar Olimpiai Akadémia Évkönyve 2020* (szerk. Győr Béla és Vasvári Ferenc), Magyar Olimpiai Bizottság, Budapest
- Kertész István – Vad Dezső (2009): *Citius Fortius Altius Olimpia tegnap és holnap*. Magyar Olimpiai Bizottság, Budapest
- Magyarok az Olimpiai Játékokon 1896-2016*; főszerkesztő: dr. Aján Tamás; szerzők: Hencsei Pál, Ivanics Tibor, Szabó Lajos, Takács Ferenc; (2016). Magyar Olimpiai Bizottság, Budapest
- D. Maraniss (2008): *Rome 1960 The Olympics that changed the World*. Simon and Schuster, New York
- Mező Ferenc (1929): *Az olimpiai játékok története*. Országos Testnevelési Tanács, Budapest. (Hasonmás kiadás: Babits Kiadó, Szekszárd, 2004)
- D. Miller (2003): *Athens to Athens – The Official History of the Olympic Games and the IOC*. Mainstream Publishing Company Ltd., Edinburgh
- Nagy Barnabás (2020): Mesterséges helyezés. In *Magyar Olimpiai Akadémia Évkönyve 2019* (szerk. Hencsei Pál és Horváth Vilmos), Magyar Olimpiai Bizottság, Budapest
- The Olympic Games of Athens (1896) – (Hasonmás kiadás: The Central Council of the Olympic Games in Athens, 1966)

Printz János Károly: Magyar sikerek az olimpiákon

- Olimpiai játékok Athéntól Athénig (2004) – (Ford.: L' Équipe Les Jeux Olympiques, 1896-2004. Paris, Musée Olympique Lausanne). Kossuth Kiadó, Budapest
- H. Preuss (2015): *Olimpia és gazdaság*. BOM a Magyar Sportért Alapítvány, Budapest
- Printz János (1989): Az olimpiák lebonyolításának pénzügyi kérdései. In *Olimpiatörténeti tanulmányok*. (szerk. Dr. Som Ferenc és Dr. Szakály Sándor). Eötvös József Kollégium, Budapest
- Sport 2018; főszerkesztő: Amler Zoltán (2018). Magyar Olimpiai Bizottság, Budapest
- Szabó Lajos (2012): *Magyar olimpiai sikerek Athéntól Londonig*. Kossuth Kiadó Zrt., Budapest
- Szikora Katalin (2021): *Regionális játékok és az olimpiai mozgalom*. In Magyar Olimpiai Akadémia Évkönyve 2020 (szerk. Győr Béla és Vasvári Ferenc), Magyar Olimpiai Bizottság, Budapest
- Takács Ferenc (2017a): *Az olimpiák kultúrtörténete*. B32 Nyomda Kft., Budapest
- Takács Ferenc (2012): *Az olimpiák múltja - jelene - jövője*. Magyar Olimpiai Bizottság, Budapest
- Takács Ferenc (2017b): *Irodalom és testkultúra*. Pauker Holding Nyomdaipari Kft., Budapest